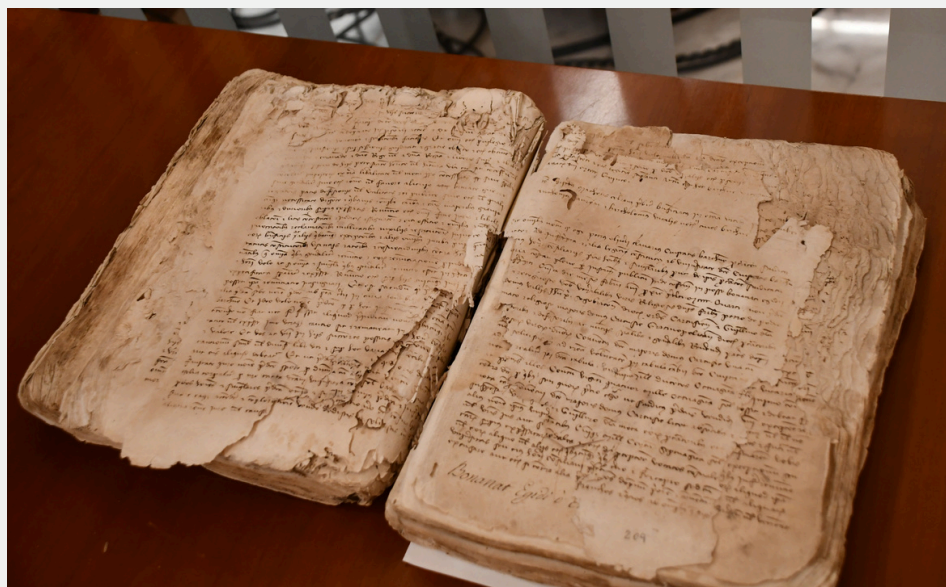

L'ACTIVITAT DELS CLAVARIS DEL CONSELL DE CENT DE BARCELONA ELS PRIMERS ANYS DEL SEGLE XV

Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Bonanat Gil, Llibre de negocis del clavari de la ciutat de Barcelona, 1400, maig, 19 – 1409, abril, 11; 400 f. (AHPB, 45/2).

1400-1409. Barcelona

Presentem un registre produït pel notari reial Bonanat Gil, un llibre de clavari sorgit de la seva activitat com a escrivà major del Consell de Cent de Barcelona.

Un clavari era l'oficial municipal que s'encarregava de l'administració financera del municipi.

EL DOCUMENT

El Document del Mes que presentem en aquesta ocasió no és un document únic, sinó un conjunt d'aquests. És un registre produït pel notari reial Bonanat Gil. Aquest volum, que porta per títol *Llibre de negocis del clavari de la ciutat de Barcelona*, no és un registre sorgit de la seva activitat professional com a notari, sinó de la seva activitat com a escrivà major del Consell de Cent de Barcelona.

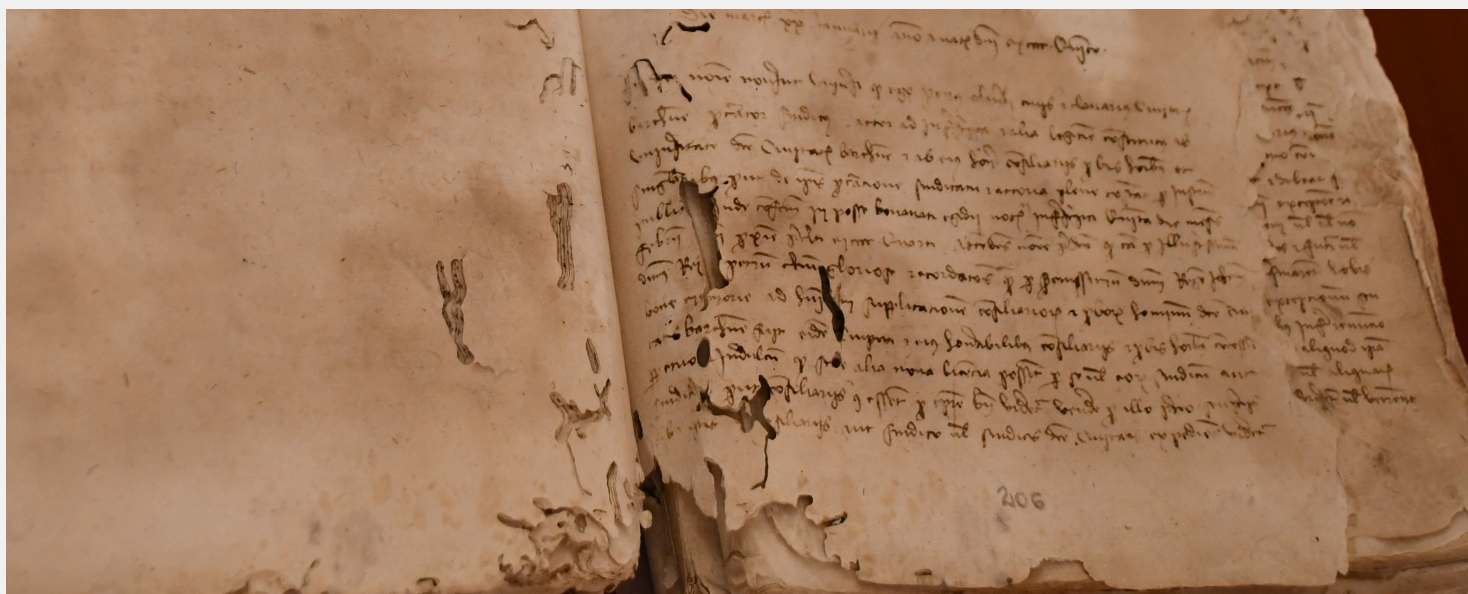
Com veurem més endavant, els escrivans majors del Consell de Cent de Barcelona eren notaris. Aquesta no és una situació excepcional. El ventall d'organismes públics i privats, físics i jurídics, civils i eclesiàstics, que abasta és el de la totalitat de la societat: gremis, universitats, mercaders, nobles, monestirs o òrgans de la monarquia. L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB) conserva un nombre important d'aquests tipus de registre, juntament amb els registres que aquells notaris van produir exercint la seva activitat professional de forma particular.

La unitat documental composta que presentem és un registre dels censals morts que el municipi barceloní va vendre, una forma de deute públic per tal d'augmentar l'autonomia municipal disposant de majors recursos econòmics.

Singularitzem aquest registre perquè és documentació que, tot i ser produïda per un notari, és pròpia d'una institució pública, el Consell de Cent de Barcelona, amb una estructura administrativa i logística per conservar la documentació que produïa. De fet, l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona conserva altra documentació produïda per Bonanat Gil en tant que escrivà major del Consell. Tanmateix, el volum que tractem aquí es troba dins del fons de Bonanat Gil com a notari, que conservem a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Cal destacar que el seu fons en el nostre Arxiu és extremadament reduït, només es conserva d'ell un únic volum fruit de la seva activitat com a notari, un llibre comú, que engloba el període que va de 1376 a 1378. La qüestió de la pertinença de documentació del Consell de Cent en el fons de Bonanat Gil com a notari enllaça amb la d'altres notaris dels quals conservem els seus fons, i on també hi ha documentació pròpia d'altres institucions.

Si entrem en les característiques de contingut, els registres que trobem són documents amb el text complet corresponents a la venda de censals morts i les èpoques corresponents. Aquests tipus de documents de crèdit privat ja foren tractats en el [Document del mes de desembre 2023](#). Aquest registre està format per set quadernets amb un total de 400 folis. La seva conservació és deficient en les parts centrals del volum. Té afectacions per inundació i l'acció d'insectes.

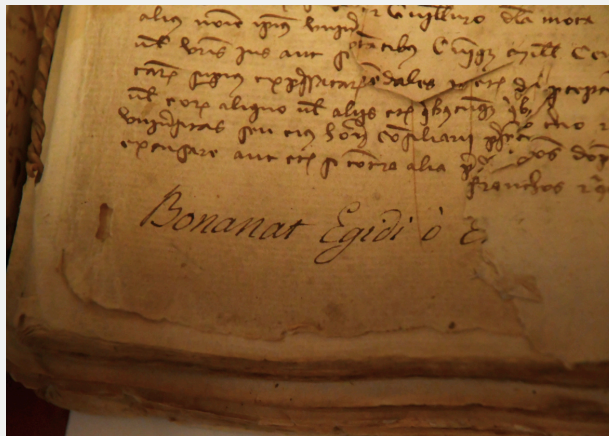
Pel que fa al contingut, hi consta l'acció de fins a quatre clavis del Consell de Cent: Galceran Gualbes, Antoni Buçot, Pere Oliver i Miquel Roure. Tots ells van exercir aquest càrrec entre l'any 1400 i el 1409.

Entre els compradors de censals morts establerts pel Consell són majoria els homes respecte a les dones. Els oficis dels compradors són diversos: preveres, doctors en lleis, mercaders, administradors del baci dels pobres de Santa Maria del Pi de Barcelona, cirurgians, cavallers, mercaders, drapers, el prior de la Cartoixa de Valldecris o el Prior de la Gran Cartoixa, al Regne de França, sastres, canonges de la Seu de Barcelona, escrivans del rei, un escrivà auditor de la cúria reial, corredors d'orella, monjos de Santes Creus, llicenciats en lleis, un secretari del rei. Pel que fa a les compradores, totes són vídues, amb marits que tingueren diferents oficis: de mariners, mercaders, patrons de naus, candelers de cera, secretaris del rei, mestres de timbals i donzells.

Tots els instruments de venda de censal mort són seguits dels instruments d'època, amb els testimonis d'aquests últims etceterats perquè coincideixen amb els dels instruments de venda.

LA PRODUCCIÓ DOCUMENTAL DE BONANAT GIL PEL CONSELL DE CENT DE BARCELONA

Aquest registre va ser produït per l'oficial municipal anomenat clavari, encarregat de l'administració financera del municipi, qui es troba documentat des de 1341 a la documentació generada pel Consell de la ciutat. Depenia del racional, que era l'oficial encarregat de fiscalitzar la gestió econòmica i administrativa dels oficials de la corporació i de totes les persones que utilitzessin diners, béns o drets de titularitat municipal.

L'elecció del clavari requeia en el Consell de Cent o el Trentanari. En origen era escollit entre els ciutadans i els mercaders per un període de dos anys, però el sistema d'elecció va canviar al llarg de les dècades. Des de 1481 fins a 1498 el sistema va passar a ser una combinació de sort i elecció: pel dia de Sant Antoni (17 de gener) el Consell de Cent escollia una dotzena electora, que votava una terna, d'entre la qual, i per sort, el conseller en cap extreia el nom del clavari. A partir de 1498, va passar a ser escollit pel sistema de la insaculació, per un període de dos anys el dia de Sant Antoni, a partir d'una bossa especial d'aquest ofici.

El clavari tenia cura dels ingressos (imposicions, drets i crèdits derivats de l'administració municipal) i efectuava els pagaments amb la recepció prèvia d'un albarà dels consellers, supervisava les adquisicions de cereals i carns i les activitats de la Taula de Canvi i, a més, tenia competències executives i judicials perquè podia litigar per cobrar deutes impagats i podia arribar a fer detenir els deutors. També controlava els oficials municipals, als que podia suspendre de sou i feina i imposar penes pecuniàries si delinquien en l'exercici de les seves funcions.

El paper que juga Bonanat Gil en la producció d'aquest registre es troba en el fet de ser, com s'ha comentat, l'escrivà major. L'escrivà del Consell era el notari propi de la institució que s'encarregava de la secretaria, donant fe de les deliberacions que es prenen al Consell. Per això, el seu treball era molt ben remunerat. Pel desenvolupament de les seves obligacions cobrava 3000 sous a l'any dividits en tres pagues, i a la mort d'aquest, el 6 de desembre, va ser substituït pel notari Bernat Esplugues, del qual també es conserva el seu fons com a notari a l'AHPB. Aquesta ocupació era vitalícia, i en cas de malaltia o mort, passava a fer-se'n càrrec l'ajudant de l'escrivà. A més d'aquestes dues figures, l'escrivania s'estructurava al voltant d'un primer escrivà, un segon escrivà, i un altre anomenat de registre, tots plegats jurats. L'escrivà major és alhora el secretari del Consell i, per tant, la figura on recau la redacció dels llibres d'actes i els documents relacionats amb l'elecció de càrrecs representatius i oficials del municipi.

PER CONÈIXER MÉS...

CASES I LOSCOS, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. I. Segles XIII-XV*, Barcelona: Fundació Noguera, 2001 [LINK](#)

RIERA I VIADER, Sebastià, «Les fonts municipals del període 1249-1714. Guia d'investigació». Barcelona quaderns d'història, 2001, Núm. 4, p. 239-275 [LINK](#)

SANTACRUZ GÓMEZ, Patrícia, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà a la Ciutat de Barcelona: conseqüències al municipi i a la vida quotidiana a partir del llibre de clavaria del Consell de Cent del 1410*. Treball Final de Màster. Dirigit per: Dr. Prim Bertran Roigé. Màster en Cultures Medievales 2013-2014 [LINK](#)

SANTACRUZ GÓMEZ, Patrícia, «Gestió i control de la moneda a Barcelona de l'any 1410 a través del llibre de Clavaria del Consell de Cent» A *Tesoros y hallazgos monetarios: protección, estudio y musealización: XVI Congreso Nacional de Numismática*. Barcelona, 2022, p.531-539, [LINK](#)